

WALTER TEGELER
TALLINN — REVAL

*Pädagogiline apalugu.
2 viltu.*

KOOLITARVITUS — SCHULBEDARF

PEM 4914-2

KB35

Comenius

1) Kui Katke juures kõik vääris ja segane oli, siis ei saa seda Comeniuse juures enam mitte ütelda. See oli mas, kes asja hästi tabas.

Comenius oli loov jõud kes pinnamisi, kuid siiski kindlalt rooli ilusehitas. Tema kirja on selge rõõgile ja rõõgu tema elu oli võitlus tõe eest.

Comenius sündis 1592 a. Kaotas varakult ema ema ja isa, kes olid böömlased. 16 aastast astus

Prerau ladinakooli kooli. Pärast õppis Harbo-
ronis ja Heidelbergis filosoofiat ja teoloogiat.

Tutvunes põhjalikult sarsa kultuuriga.

Katke "memoriaal" avaldas ta peale siigavat mõju; ja 1614 a. sai teda oma koolikoolas Prerau koolijuhatajaks valitud; viis ta Katke põhimõtteid ellu. 1618 a. valiti teda böömi venda de pasto-
rissa, kuid 30. aastase sõja tahtipuhkemine sundis teda uuesti kohast teise vändama.

Ta uskus asja et, ruldne aja järv maa-
peale tudemata ei jää, ja se usk andis talle jõudlu. Aastal 1632 kirjutas ta oma töö
"Janua linguarum" (Sprachensport)

ja 1632 „Didactica”. Need tööd kirjutas
ta Polnisch Lissaa's. 1639a. rutsuti teda
Rootsimaale, kus talu illesandeks anti
rõiki Rootsi kroole ümber reformista. 1648a. sai
talle jälle võimalikuks Lissaa'sse tagasi
pöörduda. 1650-54 aastad olid Comenius
seli kõige arusaamad elu aastad. Lõpuks
pidi ta veel 64 aastase vanusena Amster=
dami jõudma. Seal kirjutas ta aastal 1657
oma „opera Didactica omnia”. Comenius
suri a. 1670 Amsterdamis.

2) Comenius kasvatus sihil liigse tunde
„Didactica Magna” (Üldine kumits rõiri
õpetada) Kasvatuse kõrgemas sihis on tarva=
likult elule ette valmistada. Sellene tuleb meid
aga enelik igakülgalt täiendada. Kõik peaduse
doolid on Comeniuse arvates juba inimise sünnel=
misest saadik, nt meil on tarvis arendada.
Eelkõige töös kasvatuses läheb tarvis
loomuliku metoodi. Ta ise toob näituse,
kuidas õpetaja alalise kontantio looduse nähtu=
sega peab olema ja kuidas õpetuse juures kogu=
tama. Loomulikul metoodil on, Comeniuse

arvates, veel see tähtsus, et ta asja lihtsustab, rõõgundab, siirvendab ja niirendab õpetamise ammandamist. Loodust peame õppima otsustama. Kui äga otsustamine vaatlusvõime pimedub, siis tuleb selle asemel pilt saada. Õpetuse suureks tuleb ikka enne tervelt näidata, siis alles tema osasi. Ta ise andis välja rumbra pilolinnaant-
tu lastele „orbis sensualium pictus,” mida väga suure eduga tarvitati. Saategevust austas Comenius väga ja on selles suhtes vastand Katriele. Kooli peab ta kasvatusasutusse täiesti. Kool, kus pimedub kasvatus, on nagu veski, kus pimedub vesi. Piitsa peale ei pane Comenius suuri lootsi, kõik peab hea sõnaga ja uskujuga õpetust saama. Kasvatuse jagas Comenius 4 perioodi.

1) Kodune kasvatus

2) Kõhva kool

3) Ladinakeelne kool

4) Kõrgema riigikooli ja teaduse ammandamine

Seisuline ja rutsuline kasvatus

1) 17 ja 18 aastaseks ajaks seisuline ja rutsuline hariduse aja järk. Kõrdekinnuse klass oli vana peal tähtsaks saanud. Ka õpetlased elasid saanud. Aadelile aga eniduse rool ei meeldinud, sest õpetlaste peale vaatades nad põlglikult, need liiruvatesse naamatuvuulituse pidades. Nende ideaaliks oli „galant homme“ ja hiirav seisus roht haavikingsõnnas.

Harjutati vehklemist, võitutamist ja tantsu. Hariduse tunnuseks peetakse seda seda, kui rüütel hästi oskas prantsuse harvi pundeusist juhtestada j. n. e. Daamid olid jälle tähtsaks rohkale tõusnud. Tervis vajadus umb kooli - rüütliaakademiast asustada. Kõige esimene asutati Tübingenis. Pärast asutati neid veel terve rida. Neis asutates valmistati aadeli lapsi elule ette. Neis koolides õpetati muusikat, ajalugu, matematikat, loodusteadust ja muud teadmisi mis rüütlitele tarvisiks oli. Selle aja tähtsam kooli tegelane oli Christian Weise

19

kes kirjutas "Der kluge Hofmeister"
ja "Der politische Redner"

John Locke (1632-1704)

- 1) Sündis Wringtonis (Inglismaal)
Käis Westminster School'is ja pärast Oxfordi
ülikoolis. Mõlemas asutuses elas veel vana
skolastiline vaim (õpetati vanu reiki j.n.e) Alles
pärast poole sai ta Cartesiusse filosoofiga tutvaks
Oma raastuse sicks ta tihedalt graf von Shaf-
tesburi (meditsiin) omaga ja sai selle tõttu
poliitilistesse võitlustesse tõmmatud. Vabu-
peal reisis ta prantsusmaal, et tutvust paran-
dada. Seal oli tal võimalik paljuga tähele panna
Inglismaale tagasi jõudes arutasid teda need
poliitilised tõrvid evs. Graf von Shaftesbury
saadeti maalt välja - Amsterdamis; sinna
reisis ka Locke. Alles siis, kui Vilhelm III
valitsuse Inglismaal oma kätte sai, aranes
Locke võimatus kuulamaale tagasi tulla
- 2) Locke praeguselised vaated põhjendavad tema
psühholoogia Speale

"Versuch über den menschlichen Verstand"
See töö on muidegi mõista ingliskulne ja
tähtsuse poolest võreldanuse Kanti tööga, "Kritik
der reinen Vernunft". Teisest pedagoogidest
läheb ta sellega kokku, et ta tahtmist kasvatuses
objektive valis. Päämisse tahtsusega on timal
võrus, siis alles tarkus. Et aga terve vaim vii-
nult terve keha võib ~~asenda~~, siis peab ta ka
kehaosade väljaarenemist väga tähtsaks. Kuidas
peab ta tahtsaks, kõigepealt ma kuit, siis prantsus-
kult, et see elav kuit on ja viim peal tarvis tuleb,
viimasele kohale asendab ta ladina kult. Teistest
ainetest tuleb õpetada: geograafiat, aritmeeikat,
astronoomiat, geomeetria, chronoloogiat, ajalugu
ja kodanikuõpetust. Kasvatuse juures peab ta
tähtsaks, kasvataja mõju, millele kasvatata peab
alustama. Loime ja loore ei luba ta tarvitada.
Lõõne lubab ta ainult siis tarvitada, kui õpilane
sangeraktselt sõna ei rüüa.

Õpetlased.

Meie nägime, et aadeli seisus kõige enne suit
vaimu oma koolides hakkas lastele sisse istu-
tama. Õpetlased, kes varem tähtsast osa hoovi
ringkondades ja asutustes olid mänginud, jäid
viimasele plaanile. Et mitte halvale jääda,
oli vaja ka kõrgemat kooli ümber reformida. Üks
esimestest reformatsioonist oli

Christian Thomasius (1655-1728)

Ta soovitas moodust filosoofiat ja emanele
tarvitust ülikoolides. Tihti professorite vastu-
seismisel oli ta aastal 1690 Leipzigit sunnitud
lahkuma. Ta läks Halle'sse ja hakkas seal loengud
pidama. Tagajärjina läbis 1694 a. Halle ülikool.
Varsti tuli temale abiks Christian Völff. Nii
sai Halle ülikool esimesena mooduks saksa
ülikooliks. Ühes ülikoolis oli professor vabamus,
kes ise uurida võib ja selle üle ettelugemisi
pidada. Samuti ka üliõpilased võisid
nüüdsest peale siminaarides uurida, kum-
varem nad viigata vaeleuste peale palju
aega olid kulutanud.

Pietismi aegne kasvatus

Pietistlike liikumise isaks oli ülempastor Philipp Jacob Spener, kes asutas seltsi "Collegia pietatis". See selts asus Frankfurtis Maini ääres. Tema usmääraks oli elavat ja võimsat ristiusku äratada. Koolitungs- ja vool. August Herman Franke läbi.

1) Franke sündis Lübeckis 1663 a., õppis Gotha gymnaasiumis. Usutaskust õppis ta eriti Exhuitis ja pärast Kiilis. Ta uuris hoolikalt vana ja uut testamendi algkirju ja tegi Leipzigis 1685 a. magistri eksami ära. Pärast seda asutas ta "Collegium philobiblicum" i, kus kooliõpetajad ja üliõpilased iga pühapäev guuna ja fundi rehis ümast kirjutasid ja iga üks ühe pastori ümest testamendist ammuta vanast testamendist ära selitasid. Selle seltsi andis andis Spener toetust. Kõige enam aga siirnes üri mistase Franke ise. Ta õppis siin usutasku te rõõps väärtust tundma. Eialugu töötas ta Hamburgis. Siin tegi ta ra laste õpetamisega tegemist

Pärast asus ta Leipzig, sin algas ta am-
intensiivset tegevust ent professorile ei meel-
dinud Franke eelu ja nõud püüdsid tema te-
gevust tar igat pooli takistada. Ta oli sunnitud
viimaks Leipzigist Erfurti sõitma, kuid ka
sinn viisati teda taga. Alles viimaks, kui ta
talle üli kooli ebrua kule professori kohta sai,
avanes talle täieline võimalus tööd teha

2) Kord liidis ta ravimise karbiist, mis ta am-
toas vastu maks oli ühes pandud, 7 guldna t.
Selles kapitalist algas ta vaestekooli asuta-
mist. Ta ostis raamatuid ja lasis ühte üli-
õpilast oma õpetaja ulmeemishis vaestel lapi
õpetada. Pärast poole töid ka nimed alini-
mused oma lapset sinna, ent neile oli õpetus
maksuline. Franke lahutas rikkaste inimeste
lapsed hirstist ära ja pani sellega aluse vaeste
ja rikkaste koolile. Pärast asutas ta veel
händergorgiumi ja vaestelastevarjupaiga.
Õpetajana karvitas ta vaeseid üliõpilasi
Lõpuks asutas ta veel lastinõukule kooli
iluvaste üliõpilaste ettevalmistamiseks

ja veel tihtor laste kooli, kus aadeli lapsed
õppisid.

3) Franke asutuste eesmärk oli õpetada igal pool
ja igal ajal ikka Jumalat kõige üle austama
ja armastama. Seda võib aga Franke
arvates laste kooli egoismi mahasurumisega
ja väga raskel asufoodeli järelaimamise läbi
rätti saada. Seda pool algu armastus ja õnnus
Frankilise kooli tarvituseks õpetati kõige
tiisa ainet, mida varem kistes koolides oli õpe-
tud. Muuseas mureti käsitööd. Shvitar veel
see, et Franke asutustis mitte klassi süs-
tem ei valitud, vaid aine süsteem (Ulu ainega
võis õpilane madalamas klassis olla tiiseq kõr-
gemas) Franke kool jätkis sügavad jäljed.
Pärastise vanse kooli peale järel Franke
suri aastal 1727.

Kooli korraldused seadusandlike teel.

Aastal 1642 ilmus Hertog Ernst von Gotha
korraldusel Schul Methodus. Selle järel
olid kõik lapsed 5-12 aastani kohustatud koolis

rõõma. Selle järel katsuti ristiusuõpetust rõõnu-
rõlla viia realistlike ilmaravatega. Õpete-
tood olgu näitlik. Koolis valitsegu armus.

Õpetajad ei tohi lastega tootult imberkäia,
vaid sõbralikult. Õpetajad peavad enami te-
gema superintendendide juures.

Ka Friedrich Vilhelm Iandis mittemäärus-
ed välja, mis kooli sündust, majade ehitu-
mist ja õpetajale ettevalmistamist käsitasid.
Tema poliitikat kooli alal jätkas tema poeg
Friedrich II

Peataxistuse kooli reformi juures oli viiete
õpetajale ettevalmistus, samuti ka riiksaad palgi
ja tööolud

5. Peatükis

Naturalismi ja neuhumanismi aja-
färkuude põlagaegajika

1750 aastast — 19 aastasaia alguseni.

Lisese juhatus.

Friedrich Lõjalise edu oli Püusi maa
suurriiviks kiinud. Sellea ihus kasvus ka
Püuslaste nõom ja upoanus. Rahvushari-
duse peale mõjus su rahvuslikes sikh

Ratsionalismi ajajärgul oli kõin mõistuse
alla paadunud. Niiid aga hakkati tund-
musle, kui altpotentiaalsele rohkem õigusi
andma. Seda peeti ju mälalt inimesele sisse-
istutatuks. Kogu inimkonna kasvatus peeti
tähtsaks tundmusi äärmiselt välja arendada.
Kuid mitte ainult kunsti ii lihtsat tundmuse
ala, vaid ka looduses. Mille näeme et suured
hulketajad (Gothe ja teised) loodusse vajuvad.
Ka eetika vallas näeme vast röölu. Senini
oli inna inimese õigustest rääkitud. Niiid
aga hakati tema rohkemest rääkima (Kanti
kategoriline imperativ) Eeskujulikkus peeti
müüd misugust talitust mis ole üldseaduseks
võiks olla. Ka antiik ilmast hakati jälle
rohkem lugu pidama. Taonitati jälle vana
graunlaste väärtusi ja nende väärtusi

Rousseau

Ta sündis Genf'is aastal 1712. Tema
ema suri oma poja sünnitusele. Nii
oli Rousseau' l kasvatajaks ainult isa,
kes temaga ääd läbi arutas vanaane

lugeda. Ameti poolt oli ta isa kellasepp. Thus
 loobus ja vabariikliku noor avaldasid paari
 kuuli sügavat mõju. Algõpetust sai ta pastor
 (Pfarrer) Lambrechtelt. Pärast seda
 saatis ta mõned aastad ta oma onu juures
 Gönkis täielises vabariiklikus mõõda. Viimase
 astus ta tunnistusse esitaks ühe kohtuajajaks
 juure hiljem vabariikliku juure, kus oli kare ja
 äärmus. 15 aastast läks ta oma meistri
 juurest ära ja algas elu, mis täis mitme-
 suguseid puhtumisi. Ainsuse koht, kus ta
 vahel peatas oli proua van Varen. Siis
 reisis ta läbi suure osa Prantsusmaad ja
 Schveizi, kuni teda haigus 1732a. sügisel pr.
 von Varmse juures peatama sunnits. Nüüd tuli
 tal ranget hime tahtust unida. Ta tegi tege-
 mist filosofia, matematika, ladinakeele, aia-
loo, geograafia, astro-noomia, psühholoogia ja
arvutamine. Nüüd arvas ta end õpetaja
 ameti peale ettevalmistamiseks ja võttis
 amole Lyon'i ühte perekonda kasvataja
 koha. Ta seadis siin kaks kasvatuspidaja
 projekt, mille järel inimesele elutarmust

tuleb õpetada. ja õpilast loomuliku meetodi
järele kasvatada. (loomulikuks karistuse
meetodid j.n.e). Siin märkas ta ka, et
temast inna head kasvatajad ei saa. Aastal
1741 läks ta Pariisi, et seal akademias oma
noodli süstemi ga esitada. Siin pikemalt
peetates, nägi ta Pariisi seltskonna tühis-
mis ainult välja poolt hüüka oli. Pea sai
ta ka selle seltskonna mitte õiglust ama-
naha peal tundma. 1749a. reisis ta oma sõ-
bra poole, tal luges prantsus Mercurist, et
akademia auhinna on määratud töö est
tema peale: „Kas teaduse ja kunsti edu-
sammud on inimkonnale moraaliselt tõst-
nud“ Seda lugedes tehis Rousseau's mõte, et
teaduse edusammud on ainult inimesest rikku-
nud. Ta kirjutas sellekohase kirjastöö, mille est
akademia temale auhinna määras. Kogu sai
Rousseau kuulsa. Tein Dijoni akademia
auhind töö est tema peale.

„Mis on selle põhjus, et inimesed mitte sarnas-
ed ei ole?“ avalis Rousseau'le põhjust teist
teist kirjastöö kirjutada. Siin näitas ta

ära, et inimkonna õnnetuse põhjused, see asja-
olu on, et ta oma looduslikust olekust lahkus
ja kultuurinimuseks sai. Olgu tähendusi, et need
judged mõtted Rousseau välja ütles, ilma et
ta aja loogu ja loodus põhjalikult oleks uurinud

Rousseau Emil. Selles romaanis ei ole enam
juttu perekonna kasvatusesest, algselt Rousseau
eesõnas nägib hooldajast emast ja isa kasvatus-
kohustest. Kasvandlik peab olema kaugel kultuurist
ja selle õhukonnast, ta peab tihedalt loodusega
ühenduses olema. Ta peab täiesti kasvataja nähte
olema usaldanud. Kasvataja ise on oma lapsed kas-
vatusmajasse annud ja õpervad oma kasvandlike
mööda paar aasta viimmet. Tema kasvandlikust
ei saa mitte orja, vaid vabainimene, kellel inoli-
dusaalsed valdused ja omaolused äärmiselt välja
on arenenud. Rousseau ideaaliks on õnnelik inimene,
kelle juures ei ole tõhusid tahtmise ja võime-
ratul, kes nimellad eluenda võib.

{ Rousseau ideaaliks on hea inimene, seda võib
aga loodusinimene, kellel vähe vajadusi, sest vaja-
dused ja nõuded tulevad inimese harva.

Rousseau ideaaliks on vaba inimene, kellel ei ole tarvis autoriteeti kummardada. Iga inimene peab võike oma silmadega nägema, oma südamega tundma ja oma mõistusega otsustama.

Rousseau ideaaliks on inimene, kes nii asjadele väga õpetlane pole, vaid tarkadelt osab ilma otsustada. Looduse peale vaatab Rousseau rahust vaatepunktist:

- 1) Loodus on inimese üle valitsev saatus. Võik mis temas tuleb, on hea. Inimene ise tema kannatused j. n. e., on loodusest ja sellepärast on see võik hea. Kannatused saadavad meile kasu, sest need ~~wardad~~ meid ja tuvad meid selle läbi tugevaks.
- 2) Loodus on võike püüdmiste ja valduste summa, mis inimestes (ja inimeses) pirstuvad. Võik need püüdmised ja valdused tulevad ilmsiks astmele viisi (lapse põli, noor aeg j. n. e.) Mõtni mist aja järgust ei tohi tuiseli ohvriks tulla.

Mida peab siis õpetaja ja kasvataja tegema? Ta peab rõõmsalt ja heas meelel tähele panema, millal vaja vaja mõjud. Looduses mõjub võik

pinnamisi ja sügavimist. ~~Lugeb~~ õppida ei
 tarvitse enne 15 aastat. Samuti ka üldõpetust
 õpetada noorelt ei ole hea, sest see vajab küpsust
 mõistust. Uuevalik algu õpilasele oma vabadus.
 Karistada tuleb õpilast loomulikult. On ta anna
 katri-leinud, las istub toas, kus tuleb talle vas-
 tu kõne puhul j.n.e. Et õpilane oma ümbrusega
 rohkem pühendub, siis saab ta ka halbu inimesi
 ja nende tegurist tunda, ning see avaldab ta pea-
 le mõju. Kõik peab kasvataja vastumõju organi-
 seerima, et seda rahjuliku mõju formaliseerima
 Rousseau pädaagogeilised nõuanded on veel täna-
 päev maksavad. Emil näeb oma õpetajaiga rohkem
 ümbrusega läbi, et seda nõgelikult õppida
 (Õpeta nõgelikult!) Emil juunistab kaarte, õpib
 loodust on valmistatud lihtsast opporaadide
 abil (Õpeta õpilast iseloomusele!)
 Võiks mida Emil juhuslikult näeb tuleb
 loomulikult ühendusse viia temale tuntud
 nähtustega (Õpeta kontsentratsiooniliselt!)

Philantropism

inimerehvaus

Lansamaal lõi Rousseau Emil sügavast
vaimustus laimiel ja valmistus sellega pinda
kasvatus reformide. Tõune andjaks oli selle

Basedow. Johann Bernhard Basedow

Sündis Hamburgis 1724. a. Tema isa oli
kõrge mees vähe haridusega; ema oli tal meha-
hooliline naistematkas. Ka noolis siis alust tal
mingit päiksepoistest pilku. Kuna Hambur-
gi gümnaasiumi õpetajad pöörasid oma täht-
samat noort Basedowi peale ja liidsid et
temast võib tulevikus mõtelt ja mees saada.
Nad andsid talle rahalist toetust, et Basedow
võis Leipzigis usuteadust õpita. 1749. a. astus ta
von Quakeni juure nooru õpetajaks ja varsti
pärast seda seadis ta juha oma pedagoogiliste
kogemuste põhjal uued metoodilised juha-
tused ühes. Need olid: õpeta niisärvast enne
asi, siis sõna. Tõga töö olgu mäng. Loodusmurelt peal
tarvitatus õppima (praktiliselt) 1752 a. sai ta oma
oma metoodi käsituse eest kieli ülikoolis magist-
ri astme ja Daani valitseja kutsus teda

oma riitliandumise filosoofia ja eluvõne
 professoriks. Tema tead kriitika ja rõõmsus
 töid talu palju poolehoidjaid, kuid var palju
 vastaseid, isiklikis vanamulseti usutlaste
 seast. Viimaks saati teda Altona gümnaa-
 sumi õpetajaks. 1768.a. saadis ta korran
 ringi töö: „Vorstellung an Menschenfreunden“
 Linn näsitas ta põhjalikult philantropistist
 pädagoogikat. Tähtsamaks tarvituseks rooli
 parandamise alal peab ta „Seminaari tulevate
õpetajate“ ja „Koolibiblioteks“ Väga tarvi-
 liseks pidas ta algõpetamata lastele, mis
 sisaldas kõige elementaarsemaid asju, mis lastel
 asuatsed ja mida iga arusaaja eme vargesti võiks
 oma lapse õpetamine juures kasutada. Et selline
 tarvis minemat raha saada, pööras ta mitme ringi
 keiskite ja kuningate poole, samuti ka arade-
 mi listi seltside ja teiste sarnaste asutuste poole.
 Tõga järgis üli see, et tuli korran 15.000 taalrit.
 Polaviku sormane energiaga kannas nüüd
 Basedow tööd, kus juures ta sagetasti söömata
 ja magamata töötas. 1770.a. ilmus juba 1. jagu
 lms. raamatust:

Das Methodenbuch für Väter und Mütter der Familien und Völker."

See oli enesem metoodiline ringjutt ja õpetajate ning kasvatajal määratud.

Õpilaste jaoks ringjutt tein raamat.

"Das Elementarbuch." See oli ensyklopeediline ringjutt, mis võiks koolis õpetavaid aineid käsitleda ja mille järel lapsed kuni 15 eluaastani õppida võisid. Teksti illustreerijaks pakas ta ühe 18 aastase kunstniku

Daniel Chodowiecki See raamat on veel praegult tähtis 18 aastase ja rohkemate kultuuriga tutvumiseks. 1774. a. rutsus Basedovit viis Leopold Friedrich Franz Dessau'se. Siin asustasid nad nõnda nimetatud "Philanthropiini."

Algusest lähes asi nõrgalt: ei õppunud mahadisi summe, ega tulnud õpilasi korrata. Esialgu oli ainult kolm õpilast: Basedov poeg, tütar ja vööros pois. Et ammu eda viistata, sellise rutsus

Basedov 1776a kevadel asjatuoljaid ja asjaarmastajaid pealt vaatama, kuidas tema õpilased eksamil vastavad. Määratud ajal tulidki paljud tähtsad mehed eksamile, pealt vaatama

Taqa järged olid suurepäralised, isärranis
 Basendori tütar Emilie oli hea elusammunud
 inimene. Võõrad olid vaimustatud asjast ja varsti
 oli õpilasi ja rahalist teelust rüülat. See enesem
 oli asja õitõena pannud, ent oli korta, et asi pea
 jälle noormehariseb, sest Basendori ei olnud hea
 organisatsiooni amadust. Ta oli küll hea oma isikule
 ja mõttelise koritaja, kuid isiklikult polnud tal
 palju niidagi tõmbe jõuolu, vaid palju enam oli temas
 vastikust. Tegelikult oli küll palju naerusi.

Philanthropiinil oma almas elu ust võideldes,
 kuid, paljude tähtsade roolitegelaste tõttu, kasama
 jõudis ohverdada, läks tal korraldada naunis eelnevalt
 töötada. Kiiriks nägi Basendori rooli edustamis-
 tajad ja vaenlast. Sellepärast oli tema isik rooli
 riiviku võimur alt vabastada ja riigi alla anda.
 Pärast poole läks see raasalt korraldada. Õppainete
 valikun fuures pidas ta ainult tarvilikult silmas.

Poisid peavad kodumaise elu vastu oma ette val-
 mistust, kiidurand aga — ma ja pidamisel
 Basendori pidas tarvilikult enesest, rahvuslasi
 aja lugu, geografiat, matemaatikat, loodusteadust,
 ajalike lugemist, ja teadmised mitmesuguselt.

käsi töö aladelt. Kuli pidas ta rõwalisteks aine-
teks. Ladinakult soovitas ta ainult õpetlastele
ja kirjandusele. Seelägi pidi võimalik praksi-
lisel tül ühe aasta jooksul amandama, kui mõit-
lik (nägelik) mõteti tarvitada. Selle pärast
peavad paljud Baseldori ühe rühmaks.

Kepalise rahvatuse peale pani aga Baseldor palju
rõhku. Üldiselt nõuab philanthropistide meele
nägelikult, ise tegevust. ja tegevust selles mõttes,
et õpilast ei pea kunagi õppima sunnima. Nende
arvates õpit iga õpilane alati heameelega, kui aga
ainu õieti saab näsitul. Iga suvel peavad õpi-
lased paar nädalat maal talupidamist vaa-
tama ja õppima, samuti paar nädalat mäe-
asfandust, mereasfandust, kaubandust, kooli-
asfandust (Suures linna koolis õpetati runnema)
ja lõpuks veel 4 nädalat pealinna suvixonna
elu ja olu tundma õppima. Baseldor suvi
Magedeburgis aastal 1790. ligula pädagagiline
hüvumine, mida tema algas ei olnud sugugi
rangemud. Küll olid paljud philanthropiistid
hingele läinud, et oli saadunud inkaalir
pädagagiline kirjandus, mida suurvaimeid
olid kirjutanud.

Neuhumanism.

Nagu püüti, nii on ka neuhuma-
 nism. Vastandus vool ratsionalismile. Oli ju
 ratsionalismus tundu ilma alla surunud ja
 ainult mõistuse morskana pannud. Pietismi
 eesmärgiks on tundu ilma vabastamine religio-
 iooni alusel, kuna neuhumanism seda esteetilise
 ala kaudu tahtis teha. Vana greka reed ja väärtus-
 lused, mis jälle hoolitusse oli jäänud võeti neu-
 humanistide poolt jälle hooliga päeva korrale.
 Vahel pietismi ja neuhumanismi vahel seisab
 veel sellis, et pietism pessimistiliselt selle ilma
 elu peale vaatatas ja oma ideaaliks endise Kris-
 tuse usu seadis. Neuhumanism vaatas aga
 optimistiliselt selle ilma peale ja pidas pare-
 maks tõukuse allikaks vanade greeklaste tundeid.
 Neuhumanismistlaste pool on tähtis ameerika-
 laste poolt. Sellele voolule tundsid naase terve
 rida võlga paisuvaldavaid ülikooli professorid. Nende
 arvates oli antiik rõõmsus ainult rõõg-
 pea ja ilusa ammendamise allikaks.

See oli täiesti uus arusaamine antike kultu-
ri ja kirjanduse väärtusest.

Keskajal oli vanade kultuuri tegemist tiimud,
et praktiliselt teadmisel vanadelt kultuuri rah-
vastelt omandada. Renaissance oli viljaka jä-
relkaimamisi tiimud. 16 ja 17 sajandil
oli ladin ja kreeka keele lihtsalt usu ja õige-
-teadmisel õppimise abinõuks alandamisel.

Keskajamõistuse tunnistajad neid aga faktoreid, mis-
sellel suur panus mõne olemas. Kulta õppi-
mine pidi mulle pildamisel arendama, mõistust
tevitama ja sisemist loome jõudu äratama.

Võnu kirjanduse õppimisel saame palju kasu, kuna
kombeleku elu tarust, sest vanad elad liht-
salt ja loomulikult. See vast tagamus pealalali.

Gesner asutas Göttingeni „seminarium philo-
sophicum“ Göttingenist peasis neukuma-
nism mõju all, kui selline seadus =
andliselt korraldus tehti. Esimest korraldus tehti
niisugune korraldus Laksamaal aastal
1778. Pärast viis seda ministri Zedlitz ja
Krausimaa läbi.

Pestalozzi ja üldine kasvatused idee.

Pestalozzi sündis Zürichis aastal 1746. Tema isa oli ameti poolest haava arst ja suri varakult. Kasvatamiseks oli Pestalozzi ainult ema ja, üsna hiljalt, koolitaja, tüdruk Barbara. Kasvatus oli patriarhaalne. Koolis käis ta Zürichis, kus tal ajas kuulsad neuhumanistid Boelmer, Brütinger ja Gessner. Pestalozzi peale sügavat mõju avaldasid. Ta luges Volphi filosoofiat ja isärvanis Boelmeriga käis ta palju läbi. See mees armastas oma õpilastega igas asjas jalgutada ja neid rõõgile neuhumanistidele vaimustele viigutada. Rousseau kirjastööd „Emil“ „Geellschaftsvertrag“ avaldasid Pestalozzi peale suurt mõju. Kui tuli tal nange huti talumehena saada, et vaiseid talupoegi sellega vaimiliselt tõsta. Ta läks kuulsasse Tschif=
felis'i esikujulisse mõiso ja amandas milt Miligoni lähedal tinni maa, mida ta kuliveri=
ma mõttes hankida. Veel pesitus temas üsna teine lootus jammalt: ta lootis sama na varsti iht õnnemat olust valitsejaks tulla. See oli tema

paelus, oli keegi Zürichis prouli Anna
Schulthess. Ta oli piiva ja väga piiga,
nuid ännetusena oli äärmiselt nõrk.

Võimaks andis ka viimne viimne järel öeldes:

„Ma sooviksin et sul nii lühene aeg sa
loodad, sest sind rutsutakse ainult ve ja
liiva peale.“ Nagu äärmiselt ütlenud nii ra-
stis. Pestalozzil ei olnud majandusasjades min-
git aimdust ja varsti langes kõrv. Nüüd
tuli Pestalozzil mõte paku vaeste kodu asutada.

Ta tegi seda oma asutuses 1775a. Et tal
amal ainult jõuolu polnud, siis pööras
ta üleskutsetega inimkonnasõprade poole, sel-
taolis et vaesed ei ole ainult majandus-
asjades tarvis loodud, vaid et nad on inimesed
ja neid peab aitama. Algas lühike asi raunis
edukaalt. Paari aasta pärast oli tal juba
pool sada õpilast. Pestalozzi oli nii rai-
vama õpilaste edusammest nõõnu tundis
ja iga nendi väärtusmure üle kurvas-
tas. Tõnal oli ainult üks suur viga ja nimelt
se et tõnal kannatust polnud pikema-
ama asutust korraldada. Tõetused jäid ikka

vähemans. Asjata apurolas na tema abiraas
ama varanduse! Pestolozzi asutas lüks aastal
1779 kirjusele. Pestalozzil oli nagu elurärv
läbi lõikatud, ent usku oma aadehise ette =
võtte sisse ei rautanud ta siiski. Nüüd har-
kas ta ringjärems. Aastal 1780 kirjutas
ta ringjäre: „Abendstunden eines Einsiedlers”
Selles töös käsitas ta mõtet, et kasvatusel ole-
aoliks peab olema üldne inimuse harimine.
Kutseharidus peab alistama üldset haridust.
Alghariduse peab tingimata peremond olema.
Omas teises ringjäre „Leinhard und Gertrud”
Kirjeldab ta viletsad rüüa elu, ent näitab
et paremad võõrused praas peal on peremond-
võõrused. Lõualse rufuna ilmub siin Gertud
oma 7. aast lapse reuel. 1782. a. kirjutas ta
raamatu.

„Christoph und Else” selles raamatus
käsitas ta rahu kõnena mitme isiku vahel
talu maja pidamist. Sell raamatu kohta
ütleb Pestolozzi ise, et ta rahvoh ei ole
rõõtu saanud.

Omas töös „Leinhard und Gertrud” näitas

kirjand

Pestalozzi ruidas majanduselu reformi
ja kasvatusel läbi terve riigiklariikronel
pinnamisi kõrgemale astmeks jõuda.
Omas 1797. a. ilmunud kirjutas

"Meine Vorforschung über den Gang
der Natur in der Entwicklung des
Menschengeschlecht!" püüdis ta terve inime-
konna eluvõime näidata. Selle juures
püüdis ta näidata, et iga üksik inimene
võiks inimkonna arenemise staadiumis oma
arenemisel korraldada. See töö on üks sügava-
maist, mis Pestalozzi kunagi kirjutanud.
Prantsuse revolutsiooniline liikumine
oli ka Schveigi pinnari ulatunud. 1797
marssisid prantslased Schveigi territooriumi-
le ja seadsivad siin lahutamatu šveitsia-
vabariigi jalule Unterwaldeni elanikel su-
u mullidunud ja nad kannasid vastu. Tegu-
färjens oli see, et prantslased nende mulli-
sisse tormasid ja palju hävitus tööd tegid.
Storzi noorus kuuls näljaseid ja haiguid lapsi
Pestalozzi leht (aastal 1798) ühesandeks
Väike laste varjupaika asutada ja seda

Hand. 2004
Kangas, 1798

juhatada. Ühesanne oli väga raske. Nagu
kerjus elas ta ühes vaeste, haigete ja vaim-
liselt rikutud laste keskel. Sellest tulene-
ta ka siin oma töö vilja, sest kõik need
lapsed armastasid teda, kui oma isa ja oma
kaaskasvanelikku nagu vendi. Kõhjus ei rest-
nud ka see raud, sest juba vee kuu pärast
muretsuti su lastemaja hoiuhajajaks ja
Pestalozzi oli jälle koha kaotanud. Nüüd astus
ta kooliõpetajaks. Ta astus Burgdorf'i iike
kooli peale õpetajaks. Värsti anti talle iike lassi
nunnid haritada ja ministri poolt
anti anti talle ka rahalist toetust. Siin muris
ta kasvatusviisimur tegelikult ja kirjutas
töös: „Wie Götter ihre Kinder lehren“
Selle töö pealkiri viib inimesi eksitusele,
sest selles töös käsitletas Pestalozzi annimise
põhikarjilisi katsed Stanz'is ja Burgdorffis
ning lõpuks arundab ta intellektuaal ja moraa-
listisi kasvatusaluseid.
Pestalozzi jätkab an kasvatusideaaliks juures
kõne külge tähts panna

1) humaniline 2) individuaalne
määramine (individualbestimmung)
Juba aastal 1770 kirjutas tema sõber
Pselin et ilmans kasvatus ideaaliks
peab olema „inimestõpetada inimene
olema“. See oli ka Pestalossi vaade ja
seda püüdis ta ka proovida praktiliselt
teostada. Ülemas ideaaliks ei pidanud ta
kutsu haridust ega ra mõnede güste teadmist
omandamist, vaid vaimliste jõudude ja
võimete harmoonilist väljarenemist.

Üksri mist jõududest ja võimudest ei
kõhi teise külul välja arendust saada, vaid
nii, et nad kõik tasakaalus oleks. Tähtsaks
pidas ta tahtmise arendamist. Individu-
aalseks määramise seisukohalt pidas ta
tähtsaks, et iga üks jääks selle seisusele ja
ametile truaks, milles ta sündinud.

Pestalozzi erwas, et nii võib inimkond
kõige õnnelikum olla. Esialgu peab, ta
nagu püüaks see humanistlik sihti, ent
see pole sugugi nii valjalt võetud. Pestalozzi
oli alati selle poolt, et õpetajad ja kasvatajad

oma kasvandikudest need välja valides, selle
 peale lootusi võib panna et inimkonnale
 tema geniaalsed raaduma ei läheks. Neist tuleb
 seltskonna abil edasi harida. Metoodi all mõtleb
 Pestalozzi nagu kasvatusasja korraldust, aga
 mitte nii nagu meie seda praegul mõistame
 Tähtsaks peab ta, et kasvandikud segged mõistud
antakse. Kõige aluseks peab ta näitlikust
 (Anschauung als Fundament aller Erkenntnis)
 Tähtsamaks näitlikkuse elementiks peab ta
 arvu; selle pärast peab ta matemaatika õpetust
 tarvilikuks. Kõrge õpetuse jättis ta tagumisele
 rüljeh. Arendamise juures tuleb vähe, aga põpju-
 likult läbi võtta. Õppimise juures tuleb ikka
 asja endid vaadelda, kui võimalik, aga mitte
 nende faonistusi ja pilta. Edasi minen olgu
 pikaltlane, järjekindlalt ja natkendita (liikendlose)
 Vaimline varandus kasvagu orgaaniliselt, nagu
 kristall, mis väheaval suureneb. Õppimist peab
 ikka nendist asjadest algama, mis last ümbrit-
 sevad. Kehalist kasvatus pidas Pestalozzi
 tähtsaks. Üldõpetust arvab Pestalozzi, et ta
 suurt kasu ei saada. Vaja koguni mürsugune

näisugune ümbrus luma, kus lapse põlv
religioöslised tunded saarsid peenendud ja
arendud. Õpetus enmast pidas ta sõnade
kogus, millele mõju iivine. Samal põhjal
pidas ta ka ajaloo ja kirjandus õpetust vähe
kasutoovaks. Paremaks moraali õpetuse
kooliks pidas ta inna isamaja. Selle pärast
püüdis ta ka oma asutistis inna niusugust
rorda sisse seda, mis igale õpetlasele inna kodust
mule tulitakse. 1805. a. asutas ta Herteni loosis
uu kasvatusasutuse. Preusi valitsus saatis
sinna terve rea mehi, nagu Pöller, Baumer
Herbart ja Fröbel, kes Pestalozzi kasvatus
viisidega ja ideaalidega endid seal tutvustasid.
Nad töid ka õpilast kaasa. Asutus kasvas jõud-
sasti ja sai aastal 1809 oma kulminatsioon
punktiks: Sellest peale oli allapiidimine,
sest mõned kaastöötajad vahel tõrkus tihti.
1815. aastal suri Pestalozzi tema abiline - naine.
Nüüd olid tal rüüval aastad. 1818. aastal
asutas ta Herteni lähedal jälle ühe väeste
asutuse. See oli viimane päikese riis, mis
tema vana päikse valgustus. 1825. a. asutas ta
Nenhofi mel tiise väestiasutusi.